

HISTORISCH SCHUTTERSWEZEN IN VLAANDEREN

Schuttersgilden werden eeuwen geleden opgericht om in te staan voor de veiligheid van de plaatselijke bevolking. Vandaag de dag bestaan ze nog steeds in de vorm van sociale verenigingen, waarbij het groepsgevoel primeert. Deze broeder- en zusterschappen houden eeuwenoude tradities als de gildedansen, het vendelen en de trommelkorpsen in ere. Het koningschieten, de optochten met koning- en keizerpaar, de bielemannen, de marketensters, de teerfeesten, etc. zijn eveneens eigen aan het gildeleven.

Niet alleen de veelheid aan tradities, maar ook het materieel erfgoed, zoals geschriften, beeldjes, oude vaandels en vooral oude gildebreuken en koningszilver, bevestigen het rijke verleden van de gilden. Onder impuls van de Federatie voor Vlaamse Historische Schuttersgilden (FVHS) zetten de schuttersgilden actief in op het levend houden en doorgeven van de diverse tradities van weleer.

Vanaf 1300 zijn er geschreven bronnen (bewaard) van de inrichting van werkelijke schuttersgilden in het graafschap Vlaanderen en het hertogdom Brabant. De ambachtsgilden waren de basis en de drijvende kracht van de laatmiddeleeuwse schuttersgilden. Eerst ontstonden de kruisbooggilden, veertig à vijftig jaar later verschijnen de handbooggilden. De busgilden of kolveniersgilden en de schermersgilden volgen in de tweede helft van de 15de eeuw.

Rond 1550 verdwijnen stilaan de militaire taken van de schuttersgilden. Voortaan zijn politionele taken, zoals de bewaking van de stadspoorten, de ordehandhaving en de nacht- en brandwacht, hun belangrijkste opdrachten. Hun dominante aanwezigheid in processies en ommegangen is een van hun privilegiën. Met schietspelen bekwamen zij zich in het hanteren van hun wapens. Hun teerfeesten zorgen voor de nodige ontspanning en maken de gilde tevens toegankelijk voor de 'vrouwkens'.

Vanuit de steden sloeg de vonk van het schutterswezen over naar het platteland. Ongeveer in het begin van de zestiende eeuw komen er al op enkele plaatsen schuttersgilden 'ten plattelande' voor. In de loop van de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw groeit het aantal plattelandsschutterijen.

De komst van de Fransen in 1794 betekende voor de schuttersgilden het einde. De bezittingen werden in beslag genomen en verbeurd verklaard. Gelukkig wist men een deel van die bezittingen veilig te stellen, zodat na het einde van de Franse overheersing men niet met lege handen stond.

Na de Franse overheersing namen de schuttersgilden als vereniging voor ontspanning een nieuwe start. Het sociale aspect voert hierbij de bovenhand. Activiteiten organiseren, deelnemen aan wedstrijden...: bij de schuttersgilden was het wapen een manier om mensen samen te brengen, veel meer dan om elkaar te bekampen.

We zijn benieuwd naar uw motivatie voor deze aanvraag. Waarom dient u in?

Binnen de Federatie worden cultuur en erfgoed als erg belangrijk beschouwd. We zijn er ons van bewust dat de Vlaamse schuttersgilden over heel wat roerend en immaterieel erfgoed beschikken. We streven er dan ook naar om deze gildetradities en het schutterserfgoed van de schuttersgilden in Vlaanderen te bewaren en door te geven aan de volgende generatie(s) door actief in te zetten op erfgoedzorg.

Beschrijf de geschiedenis van het erfgoed. En hoe is het doorheen de tijd geëvolueerd (max. 4000 tekens)

Het is vanaf 1300 dat men tastbare geschreven bewijzen heeft van de inrichting van werkelijke schuttersgilden in het graafschap Vlaanderen en het hertogdom Brabant.

De ambachtsgilden zijn in de ware zin van het woord de wortel en de drijvende kracht van de laatmiddeleeuwse schuttersgilden. Eerst ontstonden de kruisbooggilden, veertig à vijftig jaar later verschijnen de handbooggilden. De busgilden of kolveniersgilden en de schermersgilden volgen in de tweede helft van de 15de eeuw.

In meerdere steden ontstaan naast de 'oude' gilden ook 'jonge' gilden van hetzelfde wapen. Aanvankelijk fungeren ze als reserve voor de 'oude', maar geleidelijk aan eisen ze hun onafhankelijkheid op.

Rond 1550 verdwijnen stilaan de militaire taken van de schuttersgilden. Voortaan zijn politionele taken, zoals de bewaking van de stadspoorten, de

ordehandhaving en de nacht- en brandwacht, hun belangrijkste opdrachten. Hun dominante aanwezigheid in processies en ommegangen is een van hun privilegiën. Met schietspelen bekwamen zij zich in het hanteren van hun wapens. Hun teerfeesten zorgen voor de nodige ontspanning en maken de gilde tevens toegankelijk voor de 'vrouwkens'.

Vanuit de steden sloeg de vonk van het schutterswezen over naar het platteland. Ongeveer in het begin van de zestiende eeuw komen er al op enkele plaatsen schuttersgilden 'ten plattenlande' voor. In de loop van de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw groeit het aantal plattelandsschutterijen. Anders dan in de steden was de bevolking in de dorpen en kleine plaatsen op het platteland kwetsbaarder dan de burgers in de steden. Ook daar werden broederschappen opgericht voor de bescherming van hoeve of kasteel, landerijen en mensenlevens. Het zal van de plaatselijke situatie hebben afgehangen of die behoefte aan bescherming groot of klein was, wat bepalend was voor een grote of kleine, al dan niet georganiseerde schutterij. De inrichting van de plattelandse schuttersgilde sloot nauw aan bij de gilden uit de steden die als voorbeeld dienden. Het is belangrijk aan te merken dat men hier pas ging spreken van een schuttersgilde als daarvoor de officiële toestemming werd gegeven door de plaatselijke heer. Deze officiële toestemming werd gegeven door middel van een caert, keure of charter, een soort oprichtingsakte, waarin de regels werden opgesomd waaraan de gildeleden zich moesten houden.

Dat de diverse schutterijen, zoals ze thans bestaan, 'gemeenschappelijke voorouders' hebben wordt duidelijk als we de 'schutterijenstamboom' bespreken. De wortels van het schutterswezen liggen in Vlaanderen en Brabant, waar in het begin van de veertiende eeuw de eerste schutterijen ontstaan zijn. Op zijn beurt wortelt het schutterswezen in de gilden. De stedelijke nijverheid was opgebouwd rond de ambachtsgilden in de stad. De organisatie van de gilden en het gildewezen in het algemeen zijn nog vele eeuwen ouder dan de schutterijen, maar als we naar de oorsprong van het huidige schutterswezen kijken, dan vinden we die zoals gezegd in het veertiende eeuwse Vlaanderen en Brabant. Van daar heeft het schutterswezen zich verspreid tot ver over de huidige Vlaamse grenzen.

De komst van de Fransen in 1794 betekende voor de schuttersgilden het einde. De bezittingen werden in beslag genomen en verbeurd verklaard. Gelukkig wist men een deel van die bezittingen veilig te stellen, zodat na het einde van de Franse overheersing men niet met lege handen stond.

Na de Franse overheersing namen de schuttersgilden een nieuwe start, maar als vereniging voor ontspanning, en ging het sociale het belangrijkste doel vormen. Activiteiten organiseren, deelnemen aan wedstrijden...: bij de schuttersgilden was het wapen een manier om mensen samen te brengen, veel meer dan mekaar te bekampen.

Is er een actie waar u trots op bent en die inspirerend kan zijn voor anderen?

1. Inventarisproject HGK en de uitrol naar andere gilden via FVHS

Samen met de provincie Antwerpen werd in 2009 door de Hoge Gilderaad der Kempen een grootschalig registratie- en inventarisatietraject opgezet voor de materiële collecties van de schuttersgilden die aangesloten zijn bij de Hoge Gilderaad der Kempen. Het gildebezit werd onderverdeeld in deelcollecties en elke deelcollectie werd geïnventariseerd en van elk object werden ook foto's gemaakt. Volgende deelcollecties kwamen aan bod: gildezilver, gildetin, vaandels, trommels, beelden, schilderijen boeken en handschriften en diverse archivalia.

De doelstelling van dit traject was om de gilden hun bezit te laten leren kennen en het te inventariseren, maar daarnaast werd ook een betere bewaring en omgang van dit erfgoed door adviesverlening en workshops beoogd. De provincie Antwerpen speelde een adviserende en begeleidende rol binnen dit traject en werd gedurende het verloop van het traject bijgestaan door experts indien nodig.

Het traject van de HGK wordt als een 'good practice' beschouwd binnen de Federatie en het is dan ook de ambitie om gelijkaardige trajecten op te zetten bij de andere leden van de FVHS. De Federatie zal hier, samen met de HGK, het voortouw nemen en opnieuw zal er gesteund worden op diverse (professionele) partners om dit grootschalige en geografisch divers traject uit te rollen.

2. Gildedag FVHS + tentoonstelling

Elk jaar, op de laatste zondag van september, organiseert de FVHS haar gildedag, intussen een vaste waarde op de kalender van historische schuttersgilden. Tijdens de Gildedag wordt het gildewezen extra getoond aan het grote publiek en wordt er verbroederd met andere gilden. De gildedag is in 2019 al aan de 18e editie toe en is een mooie manier om mensen actiever bij het schutterswezen te betrekken. Ze kunnen onder andere kennismaken met verschillende gildetradities en het schutterserfgoed bewonderen tijdens een tentoonstelling.

Inventaris Vlaanderen

CONTACT

Federatie van Vlaamse Historische Schuttersgilden
vlaamsechutters@skynet.be
+3289702950
<http://www.vlaamsechuttersgilden.be/2/>

LOCATIE

Vlaanderen

THEMA

Feesten, rituelen en sociale gebruiken
Sport en spel

TREFWOORD

#feest #ritueel #sociaal gebruik

BIJLAGE

- BIJLAGEDOSSIER_structuurschuttersinVlaanderenBelgienEur
- BIJLAGEDOSSIER_uitgebreidegeschiedenisschuttersgilden.pd